

Korset och Kronan

Nr 91/2021

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

CA 10: Om nattvarden (9)

För att förstå vikten av den bibliska läran och den lutherska kyrkans kamp för den skall vi nu presentera några av motståndarna till denna lära. Man har även i världsliga sammanhang betonat vikten av att i en strid noga lära känna fiendens planer, strategi och taktik. I det andliga krig som ständigt pågår rasar fienderna mot den bibliska läran. De vill om möjligt förändra budskapet så att det kommer in lite gift här och där i det annars rena och klara budskapet. Så kan djävulen även locka bibeltroende människor att steg för steg gå vid sidan av sanningen. När de väl har börjat gå på den stigen, som ser så riktig och bekväm ut, så kommer större avvikelser och stigen slutar i förtvivlan eller förhärdelse. Jesus säger ju:

Gå in genom den trånga porten. Ty den port är vid, och den väg är bred som leder till fördärvet,

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

och det är många som går fram på den. Och den port är trång, och den väg är smal som leder till livet, och det är få som finner den (Matt. 7:13f).

De reformerta teologer som nu ska presenteras var på många sätt fromma och ivriga kristna, som genom den lutherska reformationen hade blivit övertygade om sanningen i det rena, bibliska evangeliet. De lämnade så den romersk-katolska kyrkan och arbetade ivrigt för att bygga upp en evangelisk kyrka i hela Europa. Dessa teologer hade i regel varit präster i den katolska kyrkan och hade en gedigen teologisk utbildning. De var bibelkunniga och behärskade ofta Bibelns grundspråk väl förutom latinet. De tillhörde vanligen humanismen i Erasmus efterföljd med dessa betoning av språkets stora betydelse och vikten av att grundligt studera själva bibeltexten.

Ändå gick de vilse. Orsaken var att de följde den väg som Carlstadt och Zwingli stakade ut, där man satte förnuftet över Skriften när det gällde att förstå Bibelns lära om nattvarden. Så kom hela den stora, reformerta kyrkan med alla dess senare förgreningar att utbreda sig med

stor hastighet över världen. De kyrkor som idag utgörs av anglikanska kyrkan, presbyterianerna, metodisterna, baptisterna, adventisterna, pingstvännerna och många många fler har alla mer eller mindre sina rötter inom den reformerta kristenheten. Så låt mig presentera en av dess mindre kända förgrundsgestalter!

(Källa: wikipedia m.m.)

Leo Judae (1482-1542)

Meister Leu, som han kallades, hette egentligen Leo Keller, och han blev en av de främsta reformatorerna i Schweiz tillsammans med *Zwingli* och *Bullinger*.

Judae kom från det tysktalande Elsass (Alsace) inte långt från Strasbourg. I den staden kom senare många framstående lutherska teologer att verka, bl.a. den store ortodoxe teologen *Konrad Dannhauer* (1603-66). Liksom den reformerte kollegan *Bullinger* var Judae son till en katolsk präst. Han studerade på latinskolan tillsammans med *Martin Bucer*, som senare kom att spela en viktig roll som medlare mellan lutheraner och reformerta. När Leo senare studerade på universitetet i Basel mötte han *Zwingli* som kom att bli hans förebild

och lärofader. Först studerade Judae medicin men bytte till teologi. Han är inte så känd idag, men hans inflytande inom den reformerta kyrkan var enormt stort. År 1507 ordinerades han som präst och verkade som diakon i Basel och i Alsace, varefter han år 1519 blev *Zwinglis* medhjälpare i Schweiz.

År 1520 blev ett viktigt år för Judae. Han deltog i de s.k. ”korv-protesterna” som gällde kyrkans förbud mot olika maträtter under fastan. Han översatte också *Zwinglis* begäran till biskopen i Konstanz om att präster skulle få gifta sig. År 1522 blev han så kallad till S:t Peterskyrkan i Zürich och därefter som präst i ett nunnekloster. Han blev successivt mer och mer engagerad i reformationsarbetet och han medverkade till att nunnorna blev lösta från sina klosterlöften.

Judae skrev också ett nytt dopformulär för den schweiziskt-reformerta kyrkan. Han predikade även mot bilder i kyrkan, vilket vi känner igen från Carlstadts våldsamma verksamhet i Wittenberg. Luther vände sig mot sådana felaktiga försök att reformera kyrkan. Men Judae menade att det var nödvändigt att radikalt rensa kyrkorna från alla bilder för att på detta sätt gå tillbaka till den ursprungliga apostoliska kyrkan. Denna fråga ledde förstås till våldsamma konflikter med myndigheterna.

År 1525 kom omdöparna till Schweiz. Judae och *Zwingli* vände sig mot dem och man skrev en längre bekännelse och förändrade dopritualet ytterligare. Dopet skulle nu hållas i församlingskyrkan och faddrarna skulle inte längre svara på några frågor. Observera att Luther däremot behöll frågorna till faddrarna, vilka svarar i barnets ställe eftersom Luther med rätta lärde att barnet verkligen får tron i dopet. Här visade sig tidigt en skillnad mellan de reformerta och lutherska teologerna. De reformerta kom även att gå emot den

bibliskt-lutherska dopläran om att den som döps verkligen blir född på nytt i dopet. Därför tog man också bort den s.k. *exorcismen* vid dopet, alltså detta att djävulen verkligen drivs ut från den döpte när han övergår från djävulens rike till Guds rike. Den reformerta principen blev att Guds nåd inte behöver ”någon vagn” eller något medel, utan ges direkt utan medel in i människans hjärta. Därför var de reformertas kamp mot anabaptismen en felaktig kamp. De döpte visserligen de små barnen, men de lärde fel om dopets karaktär av nådemedel, vilket är en av de allvarligaste villfarelserna inom den reformerta kyrkan.

Man skrev också en ny bekännelse om nattvarden. Denna läropunkt kom att bli den allra värsta avvikelsen från Bibelns lära. I sina skrifter mot Luther hävdade Zwingli att nattvarden endast skulle tolkas symboliskt. Gåvorna är endast bröd och vin och inte alls Kristi kropp och blod. Efter himmelfärden är Kristi kropp och blod i himlen, och därför kan de inte samtidigt vara i nattvarens bröd och vin, menade Zwingli. Och Leo Judae följde i allt med honom vid denna tid.

Die Prophezei

År 1525 förenade sig *Zwingli*, *Judae*, *Kasper Megander*, *Oswald Myconius* och andra i en begäran till myndigheterna om att mässan skulle avskaffas. Judae öppnade också en äktenskapsdomstol i Zürich där han var domare. Så infördes också det s.k. *Carolinum*, som också kallades *die Prophezei* (profetian) i den stora katedralen i Zürich. Det var en sorts prästutbildning. På morgonen hade *Konrad Pellikan* och *Zwingli* bibelföreläsningar och sedan predikade *Judae* i kyrkan på tyska då han gjorde ett sammandrag av morgonens latinska föreläsningar. På det sättet blev Judae reformationens ansikte utåt. Han arbetade också flitigt med att ge ut den första Zürich-bibeln tillsammans med Zwingli (år

1531).

1520-talet blev en blomstrande tid för reformatorerna i Schweiz. Luthers stora stridsskrifter mot den reformerta nattvardsläran kom visserligen åren 1526-28, men Zwingli skrev skarpt tillbaka mot Luther, och i Schweiz var så gott som alla övertygade om att det var Zwingli som hade rätt medan Luther tyvärr inte hade förmått genomföra reformationen helt och fullt. Luther ansågs av de reformerta ha stannat på halva vägen. Han hade behållit mycket av ”den katolska surdegen” menade man i Zürich.

Så kom det stora bakslaget för den schweiziska reformationen. Zwingli hade på ett felaktigt sätt blandat ihop kyrka och stat och kämpade nu med vapen i hand för sin lära. Det slutade med att han stupade på slagfältet i Kappel i oktober 1531 i strid mot de katolska trupperna. Luther betecknade detta som Guds rättvisa dom över villoläraren, vilket förstås gjorde schweizarna ännu mer arga och hatiska mot Luther.

Reaktionen mot de reformerta efter katolikernas seger blev enorm. Man lade skulden på de reformerta prästerna för den förstörelse som följde och det var nära att Zwinglis anhängare blev lynchade. Judaes vänner ville att han skulle klä sig i kvinnokläder för att undkomma, men istället trädde han frimodigt fram och predikade öppet i kyrkan i Zürich. Han menade att allt var Guds straff därför att man inte hade bedrivit reformationen tillräckligt energiskt. Fienderna svor på att de skulle döda Judae, men så skedde inte. Även Myconius skonades.

Den svärmiska perioden

Judae hamnade nu i en svår depression och han orkade inte längre vara någon ledare utan drog sig tillbaka och överlät åt *Bullinger* att vara Zwinglis efterträdare i Zürich. Judae började nu tvivla på att Zwingli hade varit en god ledare och Guds

utvalda redskap. Han kom istället under inflytande av den radikale svärmaren *Caspar Schwenkfeld*, som var en ren spiritualist. Han påverkades också av *Johannes Oecolampadius*, som också var en av de främsta företrädarna bland de reformerta. När Zwingli hade sett överheten som ett Guds redskap svängde Judae om och såg istället överheten som kyrkans värsta fiende. Han började förneka barndopet och vände sig till de böhmiska bröderna, som också omfattade mysticismen. Judae översatte en av deras skrifter. Han brevväxlade också ivrigt med Schwenkfeld. Luther varnade för övrigt kraftigt mot denne radikale svärmarer som Luther kallade "Stinkfeldt".

Bullinger blev mycket oroad över Judaes nya syn och försökte få honom att bryta med svärmarna. Till sist lyckades detta och Judae kom tillbaka och försonades med Bullinger.

Konciliet i Zürich

Mot slutet av 1532 lade Judae och Bullinger fram ett dokument om den reformerta tron inför konciliet i Zürich. Där framhölls särskilt tre ämnen: kallelsen av präster, prästernas undervisning och synodens konstitution. Synoden skulle i och med detta verka tillsammans med äktenskapsdomstolen som kyrkans ledning.

Bibelverket

Så började år 1534 revisionsarbetet av den zürichska Bibeln, vilket leddes av Judae.

Många tidigare felaktigheter rättades till och man skrev sammanfattningar och parallellställen till varje kapitel. Genom detta arbete vann Judae internationellt erkännande som reformator och lärd bibelforskare.

År 1535 hölls en stor sammankomst med de ledande reformerta teologerna. Målet var att uppnå en ordentlig läroenhet mellan dem. Man hade lärt lite olika i olika

frågor och ville nu komma tillrätta med de skillnader som uppstått. De som träffades var *Konrad Pellikan*, *Theodor Bibliander* (från Zürich), *Oswald Myconius* och *Simon Grynaeus* (från Basel) samt Judae.

Motsättningarna mellan Luther och de zwingliska teologerna var vid denna tid en svår prövning för alla och man gjorde nu allt man kunde för att om möjligt åstadkomma enhet. Martin Bucer och även Melancton var här verksamma. Bucer intog en mellanställning med sin resande diplomatik då han under många år var outtröttlig i att försöka medla.

Resultatet av de schweiziska ansträngningarna blev fem artiklar om Herrens Nattvard, och det framstod nu som om de reformerta var på väg åt det lutherska hållet. Till och med Luther tycktes mena detta.

I Januari 1536 hölls ett stort möte i Basel med teologer från hela Schweiz. Judae var bland de ledande teologerna där. Andra som kom var *Martin Bucer* och *Wolfgang Capito*, *Heinrich Bullinger*, *Simon Grynaeus* och *Oswald Myconius*.

Mötet i Basel

Resultatet blev den s.k. "Första Helvetiska (schweiziska) Konfessionen". Man bad Judae översätta den till tyska och han tog tillfället att göra översättningen lite mer zwinglisk i tonen. Denna översättning kom att bli den text som vanligen användes.

Den reformerta vulgata

Judae gav nu också ut en förbättrad latinsk bibelöversättning, en ny version av den s.k. Vulgata. Detta blev den första erkända "reformerta" bibelöversättningen.

Han arbetade med den under hela 1540-talet tills hans hälsa satte stopp för arbetet. Efter hans död 1542 fortsatte teologerna *Theodor Bibliander*, *Rudolf Gwalther* och *Konrad Pellikan* där Judae hade slutet. År 1543 publicerades så denna "Biblia Sacrosancta". *Forts. i nästa nr.*